

heid van de provinciale verenigingen werd geëerbiedigd.

Men mag verwachten dat er in de kringen van de Nederlandse Protestantenvond met enige scepsis naar Niemeyers activiteiten werd gekeken. Dat viel aanvankelijk wel mee, als we afgaan op de reacties in *Nieuw Leven. Volksblad voor stad en dorp*, 'in het leven geroepen door den Nederlandschen Protestantenvond en de Vereeniging tot verspreiding van stichtelijke Blaadjes'. Dit weekblad reageerde nogal positief, want ten tijde van de oprichting van de vvH- Friesland prees men het streven naar *moderne* prediking en *modern* godsdienstonderwijs. N.a.v de oprichting werd opgemerkt: 'Aan het bestuur der jonge vereeniging derhalve onze beste groeten en voor zijn beleid onze beste wenschen'⁴⁵ Hierbij moet aangetekend worden dat de Friese invloed in dit blad niet onaanzienlijk was. Het werd uitgegeven te Leeuwarden, maar wat meer is, het stond onder de redactie van H. Vrendenberg Czn. te Franeker, bepaald geen vijand van Niemeyer. Langzamerhand vallen er echter ook andere geluiden te beluisteren. Als Niemeyer in 1909 uit de redactie van *Teekenen des Tijds* is getreden om zich volledig voor zijn ideaal: de vereniging van de vrijzinnigen in de Nederlandse hervormde kerk, in te zetten horen we de weerklank daarvan ook in het tijdschrift.

We hebben reeds geconstateerd dat iemand als Van der Loeff de versterking van de vrijzinnige beginselen zocht in een uitbouw van de *Evangelische Unie*. A.C. Schade van Westrum, evangelisch-luthers predikant te Groningen en sedert 1909 opvolger van Niemeyer in de redactie, zag echter nog een rol weggelegd voor de Nederlandse Protestantenvond. Hij verzette zich tegen Niemeyers 'salami-tactiek' om de invloed van de provinciale verenigingen te vergroten ten koste van de Bond en – ironiserend – noteerde hij: 'Vandaag eischt 'de tactiek', dat de arbeid voor godsdienstonderwijs en godsdienstprediking overga in handen van de vrijzinnig-hervormden. Morgen zal de 'tactiek' eischen dat hetzelfde gebeure met den zondagschoolarbeid (...). Overmorgen zal dezelfde tactiek eischen, dat de contributie van vrijzinnig-hervormden aan het Studiefonds, gegeven worde aan een centraal comité ter voorziening in de behoefte aan vrijzinnige predikanten in de Hervormde kerk. Wanneer men a gezegd heeft, zal de tactiek eischen, dat men ook b zegt. En wat zal er dan overblijven van den Bond?'⁴⁶ De geluiden

45. *Nieuw Leven*, 16 april 1904.

46. A.C. Schade van Westrum, 'Kroniek'. In: *TdT*, 11(1909)447-465, 463.